

Kielivalintojen tukeminen perusopetuksessa – Kuinka turvata katkeamaton kielipolku?

Julkaistu 10. maaliskuuta 2011. Kirjoittanut Sara Pietarinen, Heidi Kolehmainen, Sari Kuosmanen.

Artikkeli käsittelee oppilaiden ja huoltajien tekemien kielivalintojen tukemista perusopetuksessa. Kirjoitus pohjautuu kolmen joensuulaisopiskelijan tekemään tutkimukseen, jossa selvitettiin, millaisia nämä kielivalintojen tukitoimet voisivat konkreettisesti olla. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla lapsia, nuoria ja huoltajia Joensuusta ja lähiseudulta.

Olemme opinnoissamme loppusuoralla olevia saksan kielen ja kulttuurin pääaineopiskelijoita Itä-Suomen yliopistosta. Sivuaineina opiskelemme muita kieliä, aineenopettajan pedagogisia opintoja sekä kahdella meistä on sivuaineena myös luokanopettajan monialaiset opinnot. Käytännön tarpeen innoittamina teimme viime lukuvuonna tutkielman aiheesta, kuinka oppilaiden tekemiä kielivalintoja perusopetuksessa voitaisiin tukea ja kannustaa oppilaita rohkeammin valitsemaan kieliä. Tutkielmamme tavoitteena oli selvittää, minkälaisia tukitoimia perusopetuksessa olevat oppilaat sekä heidän huoltajansa kokevat tarvitsevansa oppilaan tehdessä kielivalintojaan.

Tutkielmassamme selvitimme, minkälaista tukea, tietoa yms. perusopetuksen oppilaat ja heidän huoltajansa ovat saaneet kielivalintojensa tekemisen tueksi ja minkälaista tukea, tietoa yms. he kokevat tarvitsevansa tai toivovat kielivalintojensa tekemisen tueksi. Keräsimme aineiston tutkielmaamme haastattelemalla 12 lasta ja nuorta sekä 15 huoltajaa Joensuusta ja lähiseudulta. Nauhoitimme ja litteroimme haastattelutilanteet. Tutkielmamme käsitteli ensisijaisesti perusopetuksessa tapahtuvia kielivalintoja ja niiden tukemista.

Vieraan kielen opiskelu lähemmäksi oppilaan arkea

”sen (kielen) merkityksen ymmärtää kun sitä pääsee käyttämään.”

Haastateltujen lasten ja nuorten ikä vaihteli alakouluikäisistä lukion käyneisiin. Tärkeänä näkökulmana oppilaiden haastatteluissa nousi esiin se, että valinnaista kieltä pitää mainostaa ennen muuta mahdollisimman mukavana ja myönteisenä oppiaineena. Varsinkin alussa on tärkeää huomata, että kieli on paljon muutakin kuin rakenteiden opettelua. Valinnaiskielen opiskelu ei saa muodostua oppilaalle taakaksi. Esimerkiksi alakoulussa pienestä koululaisesta voi tuntua raskaalta, kun koululla joutuu olemaan pidempään tai tulemaan aikaisemmin kuin kaveri, joka ei opiskele valinnaiskieltä. Siksi kielenopiskelun tulisikin olla ennen kaikkea mukavaa. Myönteisten kokemusten valinnaiskielestä on säilyttävä ja vahvistettava kielenopiskelun edetessä.

Oppilaat näkivät tärkeänä myös sen, että vieraan kielen opiskelu on jotakin konkreettista eikä irrallinen osio ympäröivästä maailmasta. Esimerkiksi kohdekieliset TV-ohjelmat motivoivat vieraan kielen opiskelussa. Osaa haastatelluista kiinnostivat myös uudet kulttuurit ja eri maiden tapojen tuntemus, joten niistä kertominen voisi toimia osana oppilaiden motivointia. Esimerkiksi saksan tunnilla voitaisiin mennä kotitalousluokkaan, jossa leivottaisiin Apfelstrudelia. Eräs oppilas valaisee toiveitaan seuraavasti:

"Sitten vaikka ennen valintapäätöstä kun pitää valita niin että siitä ois jotain myönteistä esittelyä siitä kielen opiskelun aloittamisesta, että siihen liittyis muutakin kiinnostavaa siihen kielen opiskeluun kuin kielioppia ja sanaston pänttäämistä. Vaan että siinä myös opiskeltais sitä kulttuuriakin ohessa ja kaikkee sen maan tapoja tai jotain tai taustoja siitä kielestä. Ja että tästä kerrotais siinä esittelyssä."

Haastatellut lapset ja nuoret toivoivat kielten opetukseen liittyvää tiedotusta. Erityisesti vanhempien oppilaiden mielipiteitä olisi hyvä kuulla, jotta tietäisi, millaista vieraan kielen opiskelu käytännössä on ja mitä se vaatii. Myös ryhmäkokovaatimusten aiheuttamat ongelmat nousivat esille haastatteluissa. Monilla haastatelluista oli kokemuksia siitä, ettei jotakin tiettyä kieltä pääsytäkään opiskelemaan, kun kokoon ei oltu saatu tarpeeksi suurta ryhmää. Tämä koettiin suurena pettymyksenä. Yksi ratkaisu tähän ongelmaan olisi eräässä haastattelussa esiin tullut koulujen välinen yhteistyö. Myös ryhmäkokovaatimuksen pienentäminen olisi ilmeinen vaihtoehto.

Kielivalinnoista tiedotettaessa kielivalintalomake ei saisi olla ainoa tiedonlähde. Oppilaat kokevat pelkän kielivalintalomakkeen hankalaksi ja paikoin epäselväksi. Parempana vaihtoehtona tiedottamiseen he pitävät opettajien, vanhempien oppilaiden ja tuutoreiden antamaa kielen mainontaa ja esittelyä sekä kokemusten jakamista.

Huoltajat toivovat: “infoa innostuneesti ja selkeesti”

Haastatelluista huoltajista noin puolet oli tyytyväisiä koululta saamaansa tietoon ja tukeen kielivalintoihin liittyen. He toivoivat silti selkeämpää ja kattavampaa informaatiota kielivalinnoista ja valittavista kielistä niin verkkoon kuin kotiin postitettavaksikin tarpeeksi varhaisessa vaiheessa valinnaisaineiden valinta-ajankohdan lähestyessä. Huoltajat toivoivat, ettei tieto kulkisi ainoastaan lapsen kautta kotiin, ja siten he korostivatkin koulun ja kodin välisen yhteistyön merkitystä. Kielivalinnoista tiedottamisen tulisi siis olla hyvin suunniteltua ja systemaattisesti järjestettyä.

Tietoa kielivalinnoista tulisi tarjota jo ennen perusopetuksen aloitusta, sillä kielten opiskelumahdollisuudet voivat vaikuttaa koulun valintaan. Lisäksi huoltajat haluavat tietoa lapsen koko kielipolusta, eli siitä, mitä kieliä perusopetuksen aikana opiskellaan, mihin valinnaiskieliin lapsella on perusopetuksen aikana mahdollisuus ja mitkä ovat näiden valinnaiskielten aloitusajankohdat: *“Kyllä olisi kiva saaha tietoa [...] että mitä kieliä on tulossa ja voiko ite vaikuttaa mihinkään näissä kielivalinnoissa”*.

Huoltajat toivoivat koulun kertovan lapsille tarjolla olevista kielistä ja siitä, millaista kielen opiskelu on käytännössä. Ylimääräisestä kielestä ei saisi muodostua lisätaakkaa, vaan sen antamaa hyötyä ja rikkautta tulisi koulussa korostaa. Koulun toivottiin kannustavan ja tukevan lasta hänen kielipolkunsa aikana. Muutamat vanhemmat ilmaisivat selkeästi, että kielen opiskelun raskaudella oli peloteltu, samoin kuin ryhmien toteutumisen epävarmuudella.

Kuten oppilaat, huoltajat itsekin kaipaavat tietoa kielen opiskelusta. Kielioppiin ja taitotasotavoitteisiin keskittymisen sijaan kielenopetuksen toteutuksessa toivotaan innostavaa, kommunikatiivista ja käytännönläheistä otetta. Huoltajat tahtovat lapsilleen kielen oppimisen myötä elämyksiä, kokemuksia ja arkielämässä tarvittavaa käytännön kielitaitoa: *“Just noita arjen hyödyntämismahdollisuuksia mainostaa jotta kannustettas noihin valintoihin”*.

Kaiken kaikkiaan huoltajan asenteella kielivalintoja kohtaan ja hänen tiedollaan kielistä ja kielivalinnoista ylipäättään on merkitystä oppilaan tehdessä kielivalintojaan. Tutkielmassamme kävi ilmi, että huoltajan oma kansainvälisyys ja innostuneisuus kieliä kohtaan näkyivät heti myös lapsen kielivalinnoissa. Lapsiaan kielten pariin kannustaneet huoltajat korostivat kielen oppimisessa kommunikatiivista ja käytännönläheistä lähestymistapaa, kulttuurintuntemusta ja avarakatseisuuden ja suvaitsevaisuuden omaksumista.

Haastatteluissa tuli ilmi myös syitä kielen valitsematta jättämiseen. Osa vanhemmista näki englannin ja ruotsin riittävänä kielitaitona, ja kolmannen kielen opiskelun pelättiin muodostuvan lapselle liian raskaaksi. Englantia pidetään osin edelleen muita kieliä tärkeämpänä. Yleisesti myös ajatellaan, ettei kielen opiskelua voi sen valittuaan jättää kesken, vaan sitä on jatkettava peruskoulun loppuun. Lisäksi koulujen välisenä yhteistyönä järjestetty kieltenopetus nähdään jokseenkin ongelmallisena oppilaan joutuessa kulkemaan pitkän matkan mennäkseen oppitunnille.

Jotta suomalaisten kielitaito monipuolistuisi, näihin epäkohtiin on kiinnitettävä huomiota niin kunnan, koulun kuin yksittäisen opettajankin tasolla. Tämä on sekä yksilön että koko yhteiskunnan etu.

Kohti onnistuneita kielivalintoja

Niin oppilaat kuin heidän huoltajansakin toivovat ja kokevat tarvitsevansa koululta tukea kielivalintojen tekoon niin informaationa ja tiedotuksena kuin kokemuksina ja elämyksinäkin. Informaation kielivalinnoista ja kielistä tulee olla sisällöltään ja menetelmiltään monipuolista: sekä fakta- että kokemusperäistä tietoa tulee tarjota eri näkökulmista selkeästi ja ymmärrettävästi, kokonaisvaltaisesti sekä tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Oppilaita tulee kannustaa ja rohkaista kielten opiskeluun. Tiedon tulee olla realistista - opiskelun raskaudella ja sitovuudella ei tule pelotella eikä toisaalta sanoa etukäteen, ettei ryhmää kuitenkaan synny. Kielitaidon hyöty ja kielen opiskelun kokemuksellisuus tulee tuoda esille markkinoidessa valinnaiskieliä oppilaille. Kielivalintoja tekeville voisi esimerkiksi tarjota näytteitä siitä, millaista kielen opiskelu on - oppilaalla tulisi olla mahdollisuus ennen kielen valintaa päästä osallistumaan aitoon opetustilanteeseen. Autenttiset kielenkäyttötilanteet (esimerkiksi kansainväliset projektityöt, kielimatkat, vierailut, yhteistyö ystävyyskoulujen kanssa) ovat tärkeimpiä motivointikeinoja. Oppilaalle tärkeintä on ymmärtää opiskelemaisensa kielen hyöty arkielämässään – välitön kontakti kieleen.

Kodin ja koulun välistä yhteistyötä on lisättävä kielivalinnoista tiedottamisessa. Huoltajan oma asenne vieraiden kielten oppimiseen on yhteydessä lapsen kielivalintoihin. Koulu voi vaikuttaa huoltajan mahdolliseen kielteiseen asenteeseen tarjoamalla riittävästi ja hyvissä ajoin tietoa kielistä ja kielivalinnoista vanhempainilloissa, tiedotteissa ja Internetissä eli toisin sanoen mahdollisimman montaa eri kanavaa hyödyntäen.

Valinnaiskielen opettajan oma innostuneisuus opetettavasta aineesta välittyy suoraan myös oppilaille. Opettaja voi markkinoida omaa ainettaan aktiivisesti ja mukaansatempaavasti, jolloin valinnaiskielen ryhmiä saadaan muodostettua jatkossakin. Opetus ei saa olla liian kaavamaista, kielioppipainotteista luentoa, vaan sen tulee olla lähellä oppilaan kokemusmaailmaa ja painottua suulliseen kielitaitoon, viestinnällisiin arkielämän tilanteisiin.

Englannin ja ruotsin opettajat vuorostaan voisivat kannustaa oppilaita (myös näissä kielissä heikkoja oppilaita) valinnaiskielten pariin. Koskaan ei tiedä, mistä kielestä oppilas innostuu! Valinnaiskielen opiskelu ei ole pakollisten kielten opiskelusta pois, vaan eri kielet tukevat toisiaan. Vastaavasti muidenkin oppiaineiden opettajat voisivat ohjata oppilasta oikeaan suuntaan, oppilaan oman kiinnostuksen kohteiden pariin.

Lapsen katkeamaton kielipolku on turvattava, eikä se saa kaatua kohtuuttomiin ryhmäkokovaatimukseen. Mikäli valinnaiskielten opetusryhmät toteutuisivat pienemmällä oppilasmäärällä, valinnaiskielten pariin saataisiin enemmän oppilaita. Yhtenäistyvässä, monikielisessä Euroopassa usean kielen hallinta on niin yksilön kuin valtion ja kuntienkin etu. Jäämmekö tämän yhteisen Euroopan ja alati kansainvälistyvän maailman reunalle ruotsilla ja englannilla? Eurooppalaisen viitekehyksen mukaan kielikoulutustavoitteena EU:n jäsenmaissa on mahdollisimman laajan kielellisen pohjan luominen, jossa kaikilla eri kielten kieli- ja kommunikaatiotaidoilla on osansa. Yksilön monikielisen kompetenssin kehittämisen tavoite huomioonottaen on meidän ehdottomasti monipuolistettava kielitarjontaamme Suomessa.

Tutkimamme tarjoaa näköalapaikan Joensuun kaupungin kielipolkuun. Jotta Joensuun kaupunki toimisi kansainvälisyysstrategiansa mukaan, kaupungin tulisi kehittää myös perusopetuksen kieliohjelmaa. A-kielen osalta asia onkin jo edennyt: ryhmäkokovaatimus on laskenut 16 oppilaasta 12 oppilaaseen.

Tutkimusraportti on luettavissa kokonaisuudessaan Joensuun koulujen Internet-sivuilla osoitteessa <http://koulutuspalvelukeskus.jns.fi/file.php?4606>.

Kirjoittajat opiskelevat Itä-Suomen yliopistossa.

Tähän artikkeliin liittyvät asiasanat:
[kielipolku](#), [kielivalinnat](#), [valinnaiskieli](#)